AVİM Yorum • No: 2026 / 91 • Eylül 2026

TRİPOLİÇE: SEÇİCİ HAFIZA VE MORA'DAKİ MÜSLÜMAN TÜRKLERİN YOK EDİLMESİ

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Bu yazı AVİM tarafından ilk olarak 24 Eylül 2026'da yayınlanmış İngilizce bir makalenin betimleyici Türkçe çevirisidir.

Türkiye Dışişleri Bakanlığı, 23 Eylül 2026 tarihinde, Mora'nın Osmanlı idari merkezi olan Tripoliçe'nin (Tripolitsa) ele geçirilmesini takip eden katliamın 205. yıl dönümünü anmıştır. Bu yorum yazısı, yazarın Yunanistan'ın 2021'deki iki yüzüncü yıl dönümü anma etkinlikleri sırasında yayımlanan ve Mora'daki Müslüman Türk ve Yahudi topluluklarının yok edilmesine ve Yunan bağımsızlık anlatılarında bu toplulukların yaşadığı acıların bilinçli bir şekilde göz ardı edilmesine dikkat çeken önceki bir AVİM analizine dayanmaktadır.[1]

Dışişleri Bakanlığı, sosyal medyada yayınlanan açıklamasında, "Mora (Mora Yarımadası) bölgesindeki Müslüman Türk nüfusun 1821 ile 1830 yılları arasında sistematik bir şekilde katledildiğini" ve bu şiddet eylemlerine ibadethaneleri, medreseleri, mezarlıkları ve diğer kültürel miras unsurlarını hedef alan "planlı bir yıkım kampanyasının" eşlik ettiğini hatırlatmıştır. Açıklamada, "vahşice katledilen Müslüman Türk siviller" anılmıştır. [2]

Türkiye'nin yaptığı bu önemli anma bizlere, Türk akademik çalışmaları ve kamuoyu hafızası dışında şaşırtıcı derecede az bilinen tarihi bir kaybı, yani Yunan isyanı sırasında Mora'daki köklü Müslüman Türk varlığının yok edilmesini hatırlatmaktadır. Tripoliçe kurbanları, yeni bir devletin doğuş sürecindeki önemsiz bir dipnot olarak telakki edilemez. Onlar, Mora'daki Osmanlı Türk Müslüman toplumunun şiddet yoluyla ortadan kaldırılmasının bir parçası olarak hayatlarını kaybeden sivillerdir. Bakanlığın kullandığı "yok etme politikası" ifadesi bu yorum yazısında, yazarın hukuki bir tespiti olarak değil, resmi bir anma ifadesi olarak aktarılmaktadır.

Türkiye Dışişleri Bakanlığının sözkonusu açıklamasının sosyal medya hesabında yayınlandığı aynı gün Yunanistanın önde gelen gazetesi Kathimerinide yer alan bir haberde, ismi açıklanmayan Yunan diplomatik kaynaklarının Ankara'nın yorumlarını "tarihin sistematik bir şekilde çarpıtılması ve istismar edilmesi" olarak nitelendirerek reddettikleri bildirilmiştir. Bununla birlikte gazetenin kendisi de, haberi verirken 1821'de yaşananları, "binlerce Müslüman ve Yahudi sivilin katledildiği", "Türk sivillere yönelik bir

vahşet" olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla anlaşmazlık konusunun, büyük çaplı sivil acıların yaşanmış olmasının değil, Ankara'nın bu olayları ele alış biçimi ve kullandığı terminoloji olduğunu söylemek mümkündür. [3]

Yunanistan'ın 14 Eylül'de Küçük Asya (Anadolu) üzerine yaptığı açıklamadan dokuz gün sonra gerçekleşen bu karşılıklı beyanlar, tarihi hatırlama sürecinin bütünlük, kavramsal disiplin ve hukuki kesinlik gerektirdiğini bir kez daha göstermektedir.[4] Hatırlanacağı üzere sözkonusu açıklama, 1922de İzmirin tahrip edilmesiyle bağlantılı olarak Yunanistanda Küçük Asya Rumlarının Soykırım olarak nitelendirilen olayın anısına Yunanistan Parlamentosunda kabul edilen sözde Ulusal Anma Günüvesilesiyle yapılmıştır,

Bu yazarın. yukarıda değinilen 31 Mart 2021 tarihli AVİM analizinde de ortaya konduğu üzere, mevcut tartışma münferit diplomatik bir atışma olarak ele alınmamalıdır. Söz konusu tartışma, 1821 yılına dair toplumsal hafızada süregelen bir sorunu, yani Yunan devletinin kuruluşunu anarken Moradaki Müslüman Türk ve Yahudi topluluklarının uğradığı yıkımı temel kurtuluş anlatısının dışında tutma eğilimini yansıtmaktadır. Mesele, Yunan bağımsızlığının anılıp anılmaması değil, bir devletin kuruluş sürecindeki bir çatışmaya dair tarihsel bir anmanın, sivil kayıpların varlığı kabul edilmediği takdirde inandırıcı sayılıp sayılamayacağı ve meşruiyetini koruyup koruyamayacağıdır. [5]

Müslüman Türk ve Yahudi Kurbanlara İlişkin Tarihsel Kayıtlar

Yunan anma geleneği, 23 Eylül 1821'de gerçekleşen Tripoliçe'nin düşüşünü önem atfetmekte ve bu tarihi anmaktadır. Bu dönemdeki kurbanların sayısı, olayların kronolojisi ve kurban profili tarihsel tartışma konusu olmaya devam etse de, dönemin tanıklıkları ve sonraki anlatılar, şehrin ele geçirilmesinin ardından Müslüman Türk ve Yahudi sakinlere yönelik büyük çaplı bir şiddet uygulandığı noktasında birleşmektedir. Yunan isyancılar safında görev yapmış bir İngiliz subayı olan Thomas Gordon, öldürülenlerin sayısını yaklaşık 8.000 olarak belirtmiştir.[6] Yunan tarihçiler Spyridon Trikoupis ve Ioannis Filimon ise daha sonra bu sayıyı yaklaşık 10.000 olarak kaydetmişlerdir. [7] *Histoire de la régénération de la Grèce* (1825) adlı eserinde bu olayı meşrulaştırma çabasına girmeyen bir Helenofil (Yunan dostu) olan François Pouqueville, ölü sayısının 16.000'den fazla olduğunu bildirmiştir.[8] William St Clair ise daha sonra bu katliamı "on binin üzerinde" insanın ölümüyle sonuçlanan bir olay olarak özetlemiştir.[9] William St Clair kitabında, Türklere yönelik işkenceleri, açıkça, ürpertici ve korkutucu şekilde tarif etmekten kaçınmamıştır. Yukarıda verilen rakamlar birebir aynı olmasa da, şehrin ele geçirilmesini müteakip çatışmaya dahil olmayan Müslüman ve Yahudi sakinlerin kitlesel biçimde öldürüldüğünü ortaya koymak için yeterli kaynak mevcuttur.

Kentteki Yahudi toplumu da yok edilmiştir. Steven Bowman'ın bağımsız çalışması, bu yıkımı kentsel nüfusun yaşadığı genel çöküşün bir parçası olarak kaydetmektedir.[10] Salâhi Sonyel'in *Belleten*'deki çalışması ise, 1821 ile 1830 yılları arasında Mora'daki Müslüman Türk varlığının daha geniş çaplı tasfiyesini belgelemektedir.[11] Maxime Gauin, isyancı güçler bünyesindeki bazı Batılı gönüllülerin daha sonra görevlerinden ayrılarak tanık oldukları suçlara dair beyanlarda bulunduklarını hatırlatmıştır; Gordon ve Maurice

Persat da bu isimler arasındadır. Bu kaynakların hiçbiri bir Türk bakanlığına ait değildir.

1948 Soykırım Sözleşmesi, 1821 yılından sonra yürürlüğe girmiştir. Dolayısıyla, Sözleşme'nin hukuki kriterleri burada geriye dönük olarak uygulanmamaktadır. [12] "Katliam", "vahşet" veya "yok etme" gibi anma diline ait ifadeler de, söz konusu hukuki kriterlerin yerini tutamaz.

Anma Törenleri ve Müslüman Türk Mağduriyetinin Silinmesi

Kamusal hafızadaki sorun, Yunanlıların kuşatmayı askeri bir dönüm noktası olarak hatırlamaları değildir. Sorun, anlatının ikinci kısmının sıklıkla eksik bırakılmasıdır. 28 Eylül 2025'te, Tripoliçedeki kutlamalarda başbakanı temsil eden Savunma Bakanı Nikos Dendias, kuşatmayı "Yunan Devrimi'nin temellerini atan dönüm noktası" olarak nitelendirmiştir. Zira, ona göre, şehrin düşüşü, Yunanistan açısından "Mora'daki Osmanlı yönetiminin ve varlığının merkezinin çöküşü" anlamına gelmektedir. Dendias ayrıca, Yunanların o sırada "beşiğindeki bir ülkenin hissiyatını" taşıdıklarını ifade etmektedir. Konuşmasında Kolokotronis'i (Moradaki isyanının elebaşısı ve Müslüman Türklere yapılan eziyetin yöneticisi) ve Osmanlıların Yunanları astığı çınar ağacını anmakta, ancak teslimiyetin ardından Müslüman ve Yahudi sakinlerin öldürülmesinden hiç bahsetmemektedir.[13]

Diasporadaki anma pratikleri de aynı kurguyu takip etmektedir. 28 Eylül 2025'te Melbourne'de düzenlenen çelenk koyma töreninde, Panarkadya Derneği'nden George Kotsirilos, şehrin düşüşünün "sadece askeri bir zafer" değil, aynı zamanda "Osmanlı tiranlığına" indirilmiş bir darbe olduğunu söylemiştir. Bir yıl önce ise bu olayın "modern Yunan devletinin kurulmasına zemin hazırladığını" belirtmiştir.[14] Cumhurbaşkanı Katerina Sakellaropoulou da 2021'deki konuşmasında, şehrin stratejik öneminden yola çıkarak konuyu bir hamlede Yunanistan'ın "Avrupa Birliği'nin kalbinde yer alan modern bir hukuk devleti" oluşuna bağlamıştır.[15]Bu söylemler, şehrin ele geçirilmesini bir ulusun doğuşu temasıyla ilişkilendirilrmekte, ancak Müslüman veya Yahudi sivillerden hiç söz edilmemektedir. Bu, seçici bir hatırlama biçimidir. Ancak, bu durum, Yunan devletinin varlığının bir katliam "üzerine kurulu" olduğunun kanıtı da değildir.

Seçici Hafıza, Türk Karşıtlığı ve Türk Kurbanların Marjinalleştirilmesi

Asıl mesele anma eyleminin kendisi değil, bunun tek taraflı bir araca dönüştürülmesidir. Resmi açıklamalarda "kurtuluş"tan ve ulusun "beşiği"nden söz edilmektedir. Eş zamanlı Yunan kampanyaları 1922 olaylarını ve Pontus meselesini soykırım başlığı altında sunarken, 1821'deki sivil kayıpları gündem dışı bırakmaktadır. Dışişleri Bakanlığının paylaşımına verilen yanıtlarda yeniden gün yüzüne çıkan Türklere yöneltilen sokak ağzı hakaretler ise, bu anlayışa göre, daha alt düzeyde bir söylemdir ve bu söylemler "Yunanistan'ın resmi tutumu"nu yansıtmaz. Tripoliçede olup bitenlerle ilgili olarak Avrupa'daki tartışmalara taşınan Yunan görüşü , Müslüman veya Yahudi kurbanların yer almadığı, arındırılmış ve resmi bir zafer anlatısıdır.

Bu kalıp, Türklerin sivil kurbanlar olarak değil, yalnızca tarihsel baskı unsurları olarak resmedildiği, tanıdık bir Türk karşıtı anlatıyı beslemektedir. Bu durum, günümüzdeki her türlü Türk karşıtlığını açıklamaz. Ancak söz konusu klişelerin tekrar edilip normalleştirilebileceği seçici bir tarihsel söylem dağarcığını ortaya çıkartır.

Bu yaklaşım, Türkleri yalnızca baskıcılar olarak ele alır, sivil kurbanlar olarak asla görmez.

Müslümanlara ve Türklere yönelik nefretin ilkesel düzeyde reddedilmesi, söz konusu ihmalle çelişir. Tripoliçede olup bitenlerin kabul edilmesi (Mora Katliamı), Sakız Adası, Psara veya Yunan sivillerin acı çektiği diğer yerlerde yaşananları yok saymak anlamına gelmez. Aksine, bu yaklaşım tek bir ahlaki standardın esas alınmasını savunur.

Bu bağlamda Tripoliçe, yalnızca bir Yunan askeri başarısı olarak değil, aynı zamanda Türk, Müslüman ve Yahudilerin yaşadığı insani bir trajedi olarak da hatırlanmalıdır. Dolayısıyla Türkiye'nin anma girişimi, ne savaş sırasındaki Yunan acılarını inkar etme çabasıdır ne de nesilden nesile aktarılan düşmanlığı körükleme çağrısıdır. Bu, Mora'daki Müslüman Türk nüfusunun da bir tarihinin, bir vatanının, sivil yaşamının, ibadethanelerinin, mezarlıklarının ve hafızayı taşıyan nesillerinin olduğunun kabul edilmesi çağrısıdır. Onların yok oluşu, 1821'e dair ahlaki muhasebenin dışında tutulamaz.

Türkiye, Yunanistanın bu hususlardaki tutumuna belgelere dayalı akademik çalışmalar, arşivlere erişim imkanı, çeviriler ve ilkesel bir kamusal anma pratiğiyle yanıt vermelidir. Öte yandan Avrupalı □□□□□□□□□□ Müslüman Türk sivil kurbanlar tarihsel hafızanın dışında tutulduğu sürece, Müslüman karşıtı nefret ve Türk karşıtlığına yönelik itirazların inandırıcı olmayacağını kabul etmelidir. Tripoliçeyi sorumlu bir şekilde hatırlamanın, kurbanların insanlık değerinin dinlerine, kimliklerine veya tercih edilen bir ulusal anlatıdaki yerlerine göre belirlendiği bir hiyerarşiyi reddetmek anlamına geldiğinin hatırda tutulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

**Resim: X*

[1] Teoman Ertuğrul Tulun, Greece: 1821 Celebrations, Tripolitsa Massacre, BBC and Fake News, AVİM Analysis No. 2021/12, 31 March 2021, https://avim.org.tr/en/Analiz/GREECE-1821-CELEBRATIONS-TRIPOLITSA-MASSACRE-BBC-AND-FAKE-NEWS

[2] Turkish MFA (@MFATurkiye), 23 September 2026; Turkish text: T.C. Dışişleri Bakanlığı (@TC_Disisleri), same date https://x.com/TC_Disisleri/status/2102645491158724869?s=20 . Reported in Foreign ministry commemorates victims of Tripolitsa massacre, Hürriyet Daily News, 23 September 2026, https://www.hurriyet.com.tr/dunya/disisleri-bakanligindan-tripolice-mesaji-musluman-turk-ahali-sistematik-olarak-katledilmistir-43316660

[3] Athens rejects Turkish comments on anniversary of Tripolitsa atrocity, Kathimerini, 23 September 2026, https://www.ekathimerini.com/politics/foreign-policy/1316097/athens-rejects-turkish-comments-on-anniversary-of-tripolitsa-atrocity/

[4] Teoman Ertuğrul Tulun, Historical Memory, Legal Precision, and Selective Narratives: Greeces 14 September Declaration, AVİM Commentary No. 2026/51, 15 September 2026, https://avim.org.tr/en/Yorum/HISTORICAL-MEMORY-LEGAL-PRECISION-AND-SELECTIVE-NARRATIVES-GREECE-S-14-SEPTEMBER-DECLARATION

[5] Teoman Ertuğrul Tulun, Greece: 1821 Celebrations, Tripolitsa Massacre, BBC and Fake News, AVİM Analysis No. 2021/12

[6] Thomas Gordon, History of the Greek Revolution (London, 1832). Gordon had served with the insurgent forces. On the value of Western volunteer testimony after resignation from those forces, see Maxime Gauin, posts of 26 July and 23 September 2026, pointing also to Maurice Persat, Mémoires.

[7] Spyridon Trikoupis, Historia tes Hellenikes Epanastaseos; Ioannis Filimon, Dokimion historikon peri tes Hellenikes Epanastaseos. Discussed in Salâhi R. Sonyel, How The Turks of the Peloponnese Were Exterminated During the Greek Rebellion?, Belleten 62, no. 233 (1998): 121–136.

[8] François Pouqueville, Histoire de la régénération de la Grèce, vol. III (Paris, 1825), 203. Pouqueville was a philhellene; the passage records the massacre without offering an excuse.

[9] William St Clair, That Greece Might Still Be Free: The Philhellenes in the War of Independence, 2nd ed. (Cambridge: Open Book Publishers, 2008), 43–46.

[10] Steven Bowman, The Jews in Greece, içinde Minorities in Greece: Aspect of a Plural Society, ed. Richard Clogg (C. Hurst & Co (Publishers) Ltd, 2002), 203, https://web.archive.org/web/20090320161733/http://www.umass.edu/judaic/anniversaryvolume/articles/30-F3-Bowman.pdf.

[11] Sonyel, How The Turks Of The Peloponnese Were Exterminated During The Greek

Rebellion, 128.

[12] Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, United Nations General Assembly Resolution 260 A (III), 9 December 1948, Articles I–II.

[13] Hellenic Ministry of National Defense, Minister of National Defense N. Dendias attends celebrations for the Siege Liberation of Tripolitsa, 28 September 2025; parallel text at dendias.gr. https://www.mod.mil.gr/en/minister-of-national-defence-n-dendias-attends-celebrations-for-the/

[14] Mary Sinanidis, Honoring Tripolitsa: Arcadians gather at Hellenic War Memorial in Melbourne, Greek Herald, 29 September 2025; Panarcadian Association of Melbourne and Victoria celebrates 65 years, Greek Herald, 15 October 2024

[15] Greek President Honors Fall of Tripolitsa, Greek Reporter, 26 September 2021

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "TRİPOLİÇE: SEÇİCİ HAFIZA VE MORA'DAKİ MÜSLÜMAN TÜRKLERİN YOK EDİLMESİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2026 / 91. Eylül 25. Erişim Kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Yorum/TRIPOLICE-SECICI-HAFIZA-VE-MORA-DAKI-MUSLUMAN-TURKLERIN-YOK-EDILMESI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır